

Stelling: karperuitzetting is faunavervalsing

Fotografie: Sportvisserij Nederland,
Jan Kamman

Karper is de favoriete vis van menig sportvisser. Naar schatting zijn er op dit moment meer dan 250.000 mensen die uitsluitend op karper vissen, waaronder opvallend veel jeugdige sportvissers. Kenmerkende eigenschap van deze tak van sport is de wens om steeds grotere exemplaren te vangen. Het onbeschadigd terugzetten van karper en het streven naar ecologisch gezond water waarin vissen kunnen uitgroeien tot enorme afmetingen is onlosmakelijk verbonden met de karpervisserij anno 2006. Aangezien karper zich in veel wateren onregelmatig voortplant wordt er karper uitgezet om de aanwezige bestanden op peil te houden. Joris Wijtjens, Fabrice Ottburg en Mike Dijkstra geven antwoord op de vraag of dit uitzetten geen faunavervalsing is.

Joris Wijtjens, Karperstudiegroep Nederland

Faunavervalsing lijkt me een belegen modewoord. Het komt niet voor in de Van Dale en dat is vreemd, want vanuit kringen van waterbeheerders is mij als karperminnende het 'fwoord' vaak genoeg voor de voeten geworpen. Ik neem aan dat daarmee wordt bedoeld: het (moedwillig) loslaten van dieren die daar van oorsprong

niet thuishoren. Dat daar moeilijk over gedaan wordt is niet vreemd. De negatieve effecten van enkele introducties zijn wereldberoemd, zoals de nijlbaars in het Victoriameer die in één klap een bijzondere evolutie aan cichliden om zeep hielp. Vervalsing betekent in zo'n geval pure verarming en dat wil je niet.

Waarschijnlijk omdat karper door velen wordt gezien als 'exoot' of op z'n minst als 'allochtoon', waardoor het negatieve effect van karper op z'n omgeving rijkelijk wordt overdreven. Met z'n gewroet en gewoel zou ie een bedreiging zijn voor het gedroomde heldere, plantenrijke water met hoge natuurwaarden. Het Naardermeer bijvoorbeeld wordt al decennialang angstvallig karper-vrij gehouden. Dat denkt men althans. Niet lang geleden zag ik daar een tiental karpers onder een bruggetje hangen. Forse schub- en spiegelkarpers, misschien ooit

door een in Natuurmonumenten teleurgestelde vijverbezitter losgelaten. Ongetwijfeld volledig geïntegreerd, genieten die karpers van een heerlijk leventje tussen de kranwieren. Het enige dat ontbreekt is nageslacht. En dat is geen toeval maar illustratief. In zo'n ecosysteem is elk karperbroedje volslagen kansloos en loop je dus geen enkel risico op 'het nijlbaarsseffect'. Natuurlijk stelt ook ons zeeklimaat grenzen aan de reproductie van karpers, toch zijn er wateren waar karper zich zonder uitzettingen goed weet te redden en, inderdaad, uit de hand lopen kan het ook. Gevoelig voor 'verkarpering' (karper als dominante soort in een de visgemeenschap) zijn ondiepe (vaak een beetje brakke) vermeste polderwateren. Als dat al het gevolg is van uitzettingen dan van heel lang geleden. Geen visstandbeheerder (mag ik hopen) die het thans in z'n hoofd haalt daar karper uit te zetten.

Het 'risico van karper (uitzetten)' is eigenlijk recht evenredig aan de waterkwaliteit. Je ziet dat met de verbeterende waterkwaliteit en het stilvallen van karperuitzettingen, karpers gemiddeld steeds groter worden, en tegelijk de karper steeds meer terrein begint te verliezen. Dat laatste ervaren karpervissers op hun beurt als een regelrechte verarming.

Spiegelkarperprojecten proberen hier iets aan te doen. Door middel van uitzetten van stuk voor stuk gefotografeerde spiegelkarpers vergaren deze een schat aan kennis

over migratie en groei van deze uitgezette vissen in de grote waterwegen van Nederland.

Ronduit ridicuul dat er door waterbeheerders soms moeilijk gedaan wordt over deze minimale uitzettingen. Open watersystemen krijgen al tijden een spervuur aan 'exoten' over zich heen. In deze smeltkroes zit een karper werkelijk niets en niemand in de weg. Hij profiteert binnen een

dynamisch ecosysteem mee van veel van al die 'broederalochtonen' - van de gevreesde vlokreeften tot korfmossen tot wolhandkrabben.

Aan de borders van diezelfde wateren zit de avontuurlijke karpervisser die er alles voor over heeft om zo'n snelgroeiende vis ergens in de delta op te vangen. Faunavervalsing? Faunaverrijking!

Mike Dijkstra, Hoogheemraadschap van Rijnland

Toen de redactie van Visionair vroeg om mijn mening op papier te zetten over de stelling 'het uitzetten van karper is faunavervalsing', wist ik dat ik mij op glad ijs zou gaan begeven. Dit is immers een stelling waar experts al decennia lang over elkaar heen buitelen; biologen, waterbeheerders, dierenbeschermers, sport- en

beroepsvissers. Iedereen vindt er wat van.

Eigenlijk kan ik de argumenten over en weer goed volgen. Ik wil mij daar niet verder in mengen. Daarom van mijn kant een beschouwing over de dynamiek in natuurlijke processen om zo het begrip 'faunavervalsing' in een ander perspectief te zetten.

Enkele waarnemingen:

Al eeuwenlang zwemmen karpers in oerhollandse polders als Oostzaan, Westzaan en Het IJperveld hun rondjes. Inmiddels zijn deze vissen geëvolueerd tot een uniek ras; de wilde karper.

Sinds de stroomgebieden van de Donau en de Rijn met elkaar zijn verbonden komen steeds meer 'exoten' ons land binnen. De blauwneus is al gesignaleerd en op de roofblei wordt sinds enkele jaren gevist door sportvissers. Volgens deze groep is dit een verrijking.

Het is nog maar 100 jaar geleden dat, via de grote rivieren, de snoekbaars zijn entree maakte in de Nederlandse wateren. De eutrofiëring is volgens velen de oorzaak van deze opmars vanuit het oosten.

De discussie over klimaatsverandering speelt volop. Toch zijn de indicaties dat wereldwijde veranderingen optreden duidelijk. De smeltende ijskappen van Groenland, de terugtrekkende gletsjers in de Alpen. Dicht bij huis vinden we voorbeelden in de zomers van de laatste paar jaar. Neem nu dit jaar. Weken van hitte en droogte werden afgewisseld door een periode van veel en hevige neerslag. Is dat nu niet precies wat de weerdeskundigen voorspellen? Het zeewater is voor zo'n lange periode niet zo warm geweest. "Alles is overal" was het motto van mijn ecologie docent, "mits de omstandigheden voor de soort maar gunstig zijn." Oftewel: als deze schijnbare klimatologische trend zich voortzet, hoe lang duurt het dan nog voordat zeevissen van warmere oor-

den zich met regelmaat melden voor de Nederlandse kust?

Is de roofblei een exoot? En de snoekbaars? Hoe zit het met de karper?

Is het zo dat wanneer een vissoort door mensen in het water wordt uitgezet er sprake is van faunavervalsing? Wat vinden we dan van 'natuurlijke introducties' (vaak ook door menselijk handelen en meestal onomkeerbaar)?

Wat ik met deze voorbeelden wil zeggen is dat door menselijk handelen in en langs onze watersystemen dermate grote wijzigingen in de omstandigheden kunnen optreden dat 'nieuwe' soorten komen en 'oorspronkelijke' soorten gaan. Ik denk dat deze processen een groter en structureel effect hebben op de Nederlandse vispopulaties dan het uitzetten van vis. Uiteraard kan het uitzetten van vis effect hebben op de (ecologische)waterkwaliteit van het betreffende water. Onderzoek laat zien dat het effect op de waterkwaliteit van de 'exotische' karper minder is dan die van onze 'autochtone' brasem. Waar het bij het uitzetten van vis om gaat, is dat dit planmatig plaatsvindt met doelen voor het betreffende watersysteem in het achterhoofd. Hier wel en daar niet. Het uitzetten van vis past daarom ook nu nog steeds prima in het door de KRW gestuurde integrale waterbeheer waar planmatig visstandbeheer een onderdeel van is.

Fabrice Ottburg, Alterra

Faunaversing betekent voor mij dat het uitzetten van een uitheemse soort ten koste gaat van inheemse soorten, daarom neem ik de vrijheid om de stelling te interpreteren als “het uitzetten van karpers is schadelijk voor de inheemse flora en fauna.” Laat ik een voorbeeld geven op grond waarvan ik deze stelling verdedig.

Vanuit het project ‘Spiegelkarper Betuwe’ worden in samenwerking met een lokale hengelsportvereniging regelmatig karpers uitgezet in de Zederik, een water dat onderdeel is van Natura2000 gebied ‘De Zouweboezem’. Een natuurgebied op de grens van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Het is een boezemwater dat vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn speciale bescherming geniet omdat het een belangrijk leefgebied is voor bittervoorn, kleine modderkruiper, grote modderkruiper, purperreiger en krakeend. Mogelijk komen hier binnenkort soorten bij, waaronder de zwarte stern.

De ecologische effecten van uitzetten van karpers zijn vooraf niet in beeld gebracht. Effecten zijn er echter wel degelijk, sommige zichtbaar, andere minder duidelijk.

In de praktijk blijkt bijvoorbeeld dat de uitgezette karpers vanuit de Zederik ook de smallere en ondiepe watergangen opzwellen, waarbij ze in het broedgebied van zwarte sterns belanden. Deze vogels broeden al enkele jaren met succes in de Zouweboezem op zogenaamde nestvlotjes, met ongeveer 30 broedparen. De paaiende karpers bleken die vlotjes omver te zwemmen waardoor de broedsels verloren gingen. Het Zuid-Hollands Landschap, beheerder van het gebied, merkte dit snel op en plaatste roosters in de watergangen waar de karpers niet langs kunnen zwemmen.

De effecten onder de waterspiegel zijn vaak niet zichtbaar, bijvoorbeeld op de grote modderkruiper. De karpers zorgen ervoor dat de waterplantenrijke gebieden veel opener en daarmee ongeschikt worden voor de grote modderkruiper. Ook de predatie van karper op de larven van deze beschermde vis vormt een serieuze bedreiging.

In relatie tot de relevante wetgeving zijn ook nogal wat vraagtekens bij het uitzetten van karper te zetten. Zo schrijft de Natuurbeschermingswet voor dat een bij een belangrijk natuurgebied als de Zouweboezem de ecologische effecten van elke ingreep vooraf in beeld moeten worden gebracht. Als dat niet gebeurt, geldt het voorzorgbeginsel. Dat houdt in dat het verboden is in een beschermd natuurgebied handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon (NB wet artikel 16.3 en 19. g)

Ook andere wettelijke kaders en richtlijnen ondersteunen het uitzetten van karpers niet: de Gezondheid- en Welzijnswet voor dieren, het Binnenvisserijbesluit, Uitzettingbeleid LNV (Ffwet artikel 14.1), IUCN richtlijnen herintroducties en het Biodiversiteitsverdrag Rio de Janeiro.

Voor het uitzetten van andere diersoorten, zoals otter, hamster en zilveren maan, moet men zich door een woud aan regelgeving heen worstelen. Voor het uitzetten van vis is een emmer water met vis genoeg. Onvoorstelbaar!

Faunaversing of -verrijking?